

A jövő tudósai

TISZTELT OLVASÓ!

A kutatók utánpótlásával – fiatal tudósokkal foglalkozó melléklet huszonegyedik számában elsőként *Weiszburg Tamás* számol be a felsőoktatás tehetség gondozásáról az ELTE-n rendezett konferenciáról. Ezt követően *Szluka Beáta* ismerteti a Semmelweis Egyetem Kerpel-Fronius Ödön tehetség gondozó programját, és készít interjút a program egy sikeres PhD-hallgatójával, *Fröchlich Georginával* és mentorával, *Langer Róberttel*, a Semmelweis Egyetem Tehetség gondozó Tanácsának tagjával. Végezetül *Fükönné*

Szathmári Melinda igazgató asszony ismerteti a taktaharkányi Apáczai Csere János Általános Iskolában folyó tehesség gondozó tevékenységet, és számol be az iskola által alapított Tehességpont munkájáról. Kérjük, ha a nők tudományban betöltött helyzetével vagy az ifjú kutatókkal kapcsolatos témában bármilyen vitázó megjegyzése vagy javaslata lenne, keresse meg a melléklet szerkesztőjét, Csermely Pétert.

Csermely Péter

az MTA doktora

(Semmelweis Egyetem, Orvosi Vegytani Intézet)

csermely@puskin.sote.hu

TEHETSÉGGONDOZÁS A FELSŐOKTATÁSBAN Tények, feladatok, remények egy konferencia tükrében

Motiváció: Állok szemben 150 új arccal szeptember második hetében. Első órák az ELTE TTK-ra felvett új alapszakos évfolyammal. A gyerekeim kortársai. Tudom, hogy húsz éve sem született kevesebb tehetséges csecsemő, mint ötven éve. Azt is tudom, hogy egy korcsoportnak ma hat-hétszer annyi tagja kerül be a felsőoktatásba, mint harminc éve. Bármit is mondanak tehát a közoktatásról, itt kell, hogy üljön köztük az az öt-tíz-tizenöt-húsz fiatal, akikben a többiekénél sokkal nagyobb lehetőség szunnyad, vagy éppen ágaskodik. Az én feladatomban, hogy,

miközben a többieket is becsülettel ellátom, őket a leghamarabb kiemeljem, és elindítsam a magasabb ívű pályán. Hogy harminc év múlva majd ők tudják az átlagnál magasabbra emelni mai társaikat és a következő generációt, vagyis az egész országot. Ők legyenek a meghatározó tudósok, innovatív fejlesztők, termelők és irányítók. Ennek talán még én is haszonélvezője lehetek, nyugdíjasként. Akkor tehát lássuk azt az öt-tizenöt diákot. Csak ki kell választanom őket, és már kezdődhet is a munka.

De hol kezdjem? Véletlenszerűen? Az első padban? Az utolsóban? A nagyszájúaknál? A csendesen figyelőknél? Nem tudom. Sok kollégával beszélgetek országzszerre. Senkinek sincs kész receptje. Arra volna, hogy a leszakadó 20-30 %-ot már a félév felére kimutassák. De ez nekem is megy. Mit tegyek, mit tegyünk,

hogyan kiemelkedő 5-10 %-ot és a közülük is kiugró 1-3 %-ot időben megtaláljam? Számomra ezért volt fontos az első országos felsőoktatási tehetséggondozási műhelykonferencia, a *Tehetség–Felsőoktatás–Bologna 2008*, melyet az ELTE szervezett a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács (NTT) konferenciasorozatának keretében, 2008 májusában.

Tehetség–Felsőoktatás–Bologna 2008

A magyar társadalom a tehetség szolgálatában című konferenciasorozat az NTT védnöksége alatt indult a 2008. februári általános, a tehetség minden formáját és a tehetséggondozás minden szintjét megszólító nyitórendezvényvel. Az ott meghirdetett alapfoglatoknak a felsőoktatásra vetítését tűzte ki célul a magyar tehetséggondozás első szakkonferenciája, amelyet 2008. május 23-án szervezett házigazdaként az ELTE Budapesten, az új lágymányosi egyetemvárosban.

A szakkonferencia előkészítése során vált világossá, hogy az elmúlt években sokszerű operációkon átesett magyar felsőoktatásban korai és megalapozatlan volna egy, a témát *összegző* konferenciát szervezni. Rá kellett jönnünk, hogy már az is intellektuális kihívást jelent, hogy magukat a megoldandó részproblémákat összegyűjtsük, és kezelhető szerkezetbe rendezzük. A szervezést összefogó ELTE-rektorhelyettes, *Fazekas Marianna* javaslatára ezért a konferenciát kettébontottuk: a májusi nap az előkészítésé, a problémakörök felvázolásáé, alkalmi munkacsoportok kialakításáé, hogy majd az *össző*, egy összegző nap keretében a válaszokhoz is eljuthassunk.

A konferenciára összesen 160-an regisztráltak. Kétharmad részük aktív felsőoktatási dolgozó, rektoroktól tanáregédekig, tudományos diákköröktől szakkollégiumokig. Min-

den hatodik résztvevő olyan diák volt, aki már bizonyosságot adott tehetségéről és elkötelezettségéről. Összesen huszonkilenc hazai felsőoktatási intézmény hatvan kara volt így jelen. Képviseltette magát a közoktatási tehetséggondozás is kilenc fővel. Mellettük megfigyelők jöttek a privát és állami szponzori szférából, valamint az oktatási főhatóságtól és háttérintézményeitől is.

Dél előtt a két és fél órás plenáris ülésen nyolc előadás szerepelt. Az ülést *Fazekas Marianna*, az ELTE rektorhelyettese és *Szendrői Péter*, az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) elnöke vezette. Az előadásokat összekötő, felvezető gondolataik önmagukban is értékes részek voltak a közös gondolkodásnak. Hamar kiderült – és nem keltett nagy meglepetést –, hogy valamennyi előadó, még diákként, maga is részese volt tudományos diákkörnek, évtizedekkel ezelőtt, az akkori professzorok, tanáregédek segítettek nekik a szárnybontogatásban.

Az előadók sorát *Hudecz Ferenc*, az ELTE rektora nyitotta meg. Kiemelte, hogy az intézmények keresik az utat, amely a tehetségek felfedezése, fejlesztése és megőrzése felé vezet. Ebben közös gondolkodásra van szükség a hazai felsőoktatás minden szervezési szintjén. *Weiszburg Tamás*, az ELTE docense, az OTDT alelnöke előadásában a szükséges feladatokat, lehetséges vitapontokat vázolta. Ezek két nagyobb csoportba gyűjthetők. Az egyik a tehetség felismerése és a diákok tehetségpályán tartása, lehetőség szerint kézzől kézre adása. Nehézséget jelent, hogy a középiskolától a doktori iskoláig háromszor kell „átszállni” a tehetséges diáknak, és minden átszállás töréspont is lehet, ha nem figyelünk oda az átmenetekre. Az első bolognai ciklus („B” szint) ma a hazai felsőoktatási tehetséggondozás legproblémásabb szintje: itt találkozunk a

legnagyobb hallgatói létszámmal (és idáig a legtöbb tehetséges diák el is jut), de itt vannak a legkevésbé kidolgozott technikáink a tehetségek felismerésére, és itt van a legkevesebb idő a már felismertekkel való foglalkozásra. A másik megoldandó – sokszor az intézmények szintjén meg is oldható! – problémakör a már kiválasztottakkal való foglalkozás technikái, a tehetséggondozás napi gyakorlatának szemléleti, jogi, személyi kérdései. Ilyenek például a tehetséggondozásban hatékony tanárok munkaideje egy jelentős részének a célra való felszabadítása, az intézményi szabályzatok célszerű átalakítása, vagy akár csak a pozitív, befogadó légkör, amelyben mindenki számára világos, hogy a tehetséggondozás nem a többiek rovására, különösen nem ellenükben, hanem az egész intézmény színvonalának emelésére folyik, és így ennek minden szereplő közép- és hosszú távon nyertese lesz.

Csermely Péter, a Semmelweis Egyetem (SE) professzora, az NTT elnöke *A felsőoktatási tehetséggondozás helye a hazai tehetséggondozás jelenében és jövőjében* című előadásában kiemelte, hogy a tehetségek fejlesztésénél mind a *tehetségpiramisra* („aki csak a tetejére koncentrálni: veszt”) mind a *tehetségkorfára* („aki csak a végére koncentrálni: veszt”) figyelemmel kell lenni. Hallhattunk a Magyar géniuszt integrált tehetségsegítő program (2008–2011) céljairól is, így a Tehetségpontok rendszeréről és a tehetségeket segítő civil mozgalmak, valamint az oktatási intézményrendszer hálózatos együttműködéséről. Csermely professzor beszámolt a résztvevőknek az SE Kerpel-Fronius Ödön tehetséggondozó program első évének tapasztalatairól is. (*A program részletes ismertetésére a cikk következő részében kerül sor – a szerk.*)

Mang Béla, a Miskolci Egyetem (ME) stratégiai és fejlesztési rektorhelyettese, a

Felsőoktatási és Tudományos Tanács elnöke *A tehetséggondozás a hazai felsőoktatási stratégiában* témakörben tartotta előadását. A tehetséggondozást elhelyezte a hazánkban 1993 óta folyamatosan változó felsőoktatási környezetben, valamint a felsőoktatás globalizációs folyamataiban, amelyekben Európa egyre perifériálisabb szerepet játszik. Rámutatott, hogy a gazdaság egészséges szerkezetű, innovatív fejlődésének kulcsszereplői a helyzetbe hozott tehetségek, így ezek fejlesztésének szükségessége lényegesen túlmutat az akadémiai szférán. Utalt a Magyar géniuszt programban és az Új Magyarország fejlesztési tervben rejlő tehetséggondozási forrásteremtési keretekre is.

Balogh László, a Debreceni Egyetem (DE) tanszékvezetője a Debrecenben 2001 óta folyó integrált tehetséggondozási kísérlet (DETEP) céljáról, metodikájáról és eredményeiről számolt be. A DETEP tagjaira a tanulmányi eredményük alapján a DE karai tesznek javaslatot. A benevezett diákok pszichológiai és szociológiai tesztek után kialakult sorrendje, valamint személyes szakmai elbeszélgetések alapozzák meg a hatékony kiválasztást. Egyetemi szinten évente mintegy 90–100 diák kerül be a programba. A bekerültek, akik munkatervüket sikeresen valósítják meg, többszintű (rektori/egyetemi, dékáni/kari) szakmai, anyagi és erkölcsi támogatásra számíthatnak a Debreceni Egyetemtől. A program folyamatos javítását a hozzá kapcsolódó tudományos tehetségkutatás is segíti.

Balogh Judit, a DE docense, a Pro Scientia Aranyérmesek Társasága első elnöke, a félévszáz évnél is nagyobb hagyományú tudományos diákköri mozgalom (TDK) és a felsőoktatási tudományos tehetséggondozás legismertebb, minőségbiztosított ellenőrzőpontja, a kétévenként megrendezésre kerülő, alkalman-

ként mintegy 15 ezer diákot, tanárt, tudományos kutatót megmozgató Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) helyzetét mutatta be. Kiemelte azon pontokat, ahol a változó felsőoktatási környezet nehezíti a TDK-s tehetséggondozás hagyományos technikáinak alkalmazását, mind intézményi, mind országos szinten új utak keresésére ösztönözve a diákkörösöket segítő tanárokat, intézményi adminisztratív vezetőket. Rámutatott ugyanakkor arra, hogy a nagy hagyományokon nyugvó, de megfelelően alkalmazkodó, stabil TDK-s környezet jelentheti ma a legtöbb tehetség számára a kibontakozás kereteit a hazai felsőoktatásban. Az intézményi TDK-munkának, csakúgy, mint az OTDK-nak, elkoptak az állami forrásai. A feladat végzése a legtöbb helyen a tanárok és az OTDK szervezésében részt vevők részéről kizárólag a kötelező munkaterheken felül folyik, ami nem lehet tartósan alapja egy minőségbiztosítási rendszernek. Az állami szerepvállalás tehát nem váltható ki, ugyanakkor a bővítésbe a versenyszférát is meg kell próbálni bevonni.

Surján Péter professzor, az ELTE Bolyai Kollégiumának igazgatója, a Bologna-rendszer által a szakkollégiumok elé állított új kihívásokról beszélt. A megváltozott környezetben nő a tagok kiválasztásakor a tévedés esélye, és ez megköveteli a munka során a minőség korábbinál folyamatosabb ellenőrzését is. Nő az igény arra is, hogy a szakkollégiumok maguk is meghirdethessenek tantárgyakat, amelyek ellensúlyt képezhetnek a tömegképzésből adódó minőségesésnek. A folyamatos munkához azonban nem alkalmi pályázatokra, hanem kiszámítható gazdasági és infrastrukturális helyzetre, valamint – akkreditáción nyugvó – nagyfokú szakmai önállóságra is szükség lenne.

Szécsi Gábor, a Pécsi Tudományegyetem magántanára, az OTDT alelnöke, maga is húsz éve az első Pro Scientia Aranyérmesek egyike, a felsőoktatási tehetséggondozásra fordítható forrásteremtés lehetőségeit elemezte. A Magyar géniuszt integrált tehetségsegítő program a következő két évben a már kipróbált kiváló és a most alakuló ígéretes tehetséggondozó programokat, a tehetségsegítő szervezetek hálózatépítését és az érintett fiatalok önszerveződését fogja támogatni. Az Új Magyarország fejlesztési terv keretében három strukturális forrás kapcsolódik ide, rendre a *Hallgatói és intézményi szolgáltatásfejlesztés a felsőoktatásban* (TÁMOP 4.1.1), a *Tudományos eredmények elismerése és disszeminációja* (TÁMOP 4.2.3), valamint a *Nemzeti kiválóság program* (TÁMOP 4.2.4). E forrásokhoz azonban csak megfelelő felkészüléssel juthatnak hozzá az intézmények, amely felkészülésnek része kell, hogy legyen a saját költségvetésben a tehetséggondozási előirányzatok tervezése, a tehetséggondozási stratégiájuk fenntarthatóságának elemzése és ez alapján véglegesítése. Mindezek pedig csak partnerségben képzelhetők el a felsőoktatáson belüli és a felsőoktatást körülölelő gazdasági-társadalmi szereplőkkel.

A plenáris ülést másfél órás munkaebéd követte. A tízfős vegyes asztaloknál intenzív beszélgetés folyt. Bár minden résztvevő nagyon elkötelezett volt, látszott, hogy csak egy részük optimista, sok a fáradóféltben lévő, magát magányosnak érző harcos. Azért szinte mindenütt jelentkezett pár jó, általánosítható ötlet, gondolat, problémamegragadás. Ilyen például, hogy a kisebb felsőoktatási intézményeknek tudatosan kell keresni olyan nagyobbakat, amelyekkel közösen tudnak működtetni tehetséggondozó programot, ha a saját programjaik – a várható szerény diák-

létszám miatt – nem volnának hatékonyak. De az is fontos, hogy a sokszor regionálisan meghatározó szerepet játszó nagy intézményeknek sem szabad bezárkózniuk: a nagyok szintjén is szükség van folyamatos tapasztalat- és ha kell – diákcserékre. A hazai egyetemeknek (a legnagyobbaknak is!) fel kell ismerniük, hogy a második bolognai ciklustól („M” szint) kezdődően a leghatékosabb diákok esetében már nem egymással, hanem a legjobb európai egyetemekkel kell versenyezniük.

A délutáni program félórás miniszterelnöki köszöntővel indult. Ennek lényege rímelt a délelőtt kirajzolódó képre: legyenek jó intézményi és szakmai stratégiák, konkrét tervek a felsőoktatási tehetséggondozásra, és lesz hozzá állami/uniós forrás is.

Ezután a munka három szekcióban (élő, illetve élettelen természettudományok, társadalomtudományok) folyt. A szakági viták jól mutatták, hogy még valóban csak a problé-

mák pontos megfogalmazási stádiumában vagyunk. Azért itt is felszínre került több új tartós értékű szempont, amit a szekciók moderátorai (*Ligeti Erzsébet, Horváth Ákos, Váradi Balázs*) a rövid plenáris összegzésben mutattak be.

A zárzóban *Fazekas Marianna* rámutatott, hogy a jó kezdet nyomán szükség van a folyamatos, minden érintett szervezet által segített műhelymunkára és időről időre egy-egy összegző műhelykonferenciára. Az első összegzés őszre várható. Az ELTE-n a staféta elindult, a felsőoktatási tehetség-konferenciasorozat megkezdődött. A konferencia vetített képei és rövid szöveges összefoglalói a <http://www.elte.hu/hirek/konferenciak> honlapon megkereshetők.

Weiszburg Tamás

PhD, az OTDT alelnöke, Eötvös Loránd
Tudományegyetem Ásványtani Tanszék
weiszburg@ludens.elte.hu

KERPEL-FRONIUS ÖDÖN TEHETSÉGGONDOZÓ PROGRAM

A SEMMELWEIS EGYETEMEN

A Semmelweis Egyetem Szenátusa az egyetem tehetséges hallgatóinak felkutatására és folyamatos gondozására a szorosan vett egyetemi tanulmányok előtt, alatt és után 2007-ben az egyetem korábbi professzoráról, Kerpel-Fronius Ödönről (1906–1984) elnevezett tehetséggondozó programot hozott létre. A tehetséggondozó program elsődleges célja, hogy az egyetemre érkező, illetve itt tanuló tehetséges diákokra felfigyeljen, és kiemelten kezelje őket. A programba alapvetően formális kritériumok (tanulmányi átlag, elért eredmények) alapján kerülnek be az egyetemi

hallgatók és a doktoranduszok. A pályázat alapján a programot irányító Tehetséggondozó Tanács a formális kritériumok szerint alakítja ki az egyetem kiválósági listáját. A kiválósági listára felkerült hallgatók különböző kedvezményekben és segítségben részesülnek. Ezek egyikeként az egyetem e diákok által történő többletórák felvétele esetén többletkreditjeik költségeit magára vállalja. A kiválósági listáról a Kerpel-Fronius Ödön tehetséggondozó programba a diákok személyes felvételi beszélgetés után kerülnek be. A beszélgetésen a felvételi bizottság a listán szereplő diákok motivációját, hosszú távú elkötelezettségét méri fel. A diákok a tehetséggondozó programba kerüléssel elsősorban kiemelt szakmai irányítást, valamint az egyetem és a szponzorok által biztosított ösztöndíj-lehetőségeket kapnak.